

Pridevniški polstavki v francoščini in prevedeni slovenščini

Adriana Mezeg

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
adriana.mezeg@gmail.com

Abstract

The article focuses on a contrastive corpus-based analysis of French sentence-initial adjectival detached constructions and their Slovenian translations, extracted from a 2.5-million word French-Slovenian parallel corpus of contemporary literary and journalistic texts (*FraSloK*). Syntactically and semantically opaque in the surface structure, detached constructions are commonly used in French written texts instead of semantically equivalent subordinate clauses, thus making the writing more fluid and dynamic. Even though such structures exist in Slovenian, little is known about their actual use and frequency, particularly in authentic contemporary written texts. When translating them from a foreign language, however, contrastive studies show that detached constructions are predominantly subject to morpho-syntactic expansions and are thus seldom retained in translations. This is also the case in the present study which confirms the proposed explicitation hypothesis in that around 80% of Slovenian translations of French sentence-initial adjectival detached constructions are syntactically and semantically more explicit than their French counterparts. The analysis also reveals some important differences in the strategies used in the two subcorpora and raises questions which need to be further explored.

Keywords: explicitation, translation strategies, adjectival detached constructions, automatic extraction of detached constructions, parallel corpus

Ključne besede: eksplicitacija, prevodne strategije, pridevniški polstavek, računalniško luščenje polstavkov, vzporedni korpus

1 UVOD

V francoskih pisnih besedilih so namesto stavkov z osebno glagolsko obliko iz stilističnih razlogov pogosto rabljene polstavčne strukture, s katerimi avtorji dosegajo večjo konciznost oziroma jedrnatost besedil (Rossi-Gensane 2009: 188). Polstavki zaradi okrnjenosti na skladenjski (npr. neizraženost osebka in, pri nekaterih tipih, povedka na površinski ravni) in na semantični ravni (implicitnost logične povezave z glavnim stavkom zaradi neizraženih stavčnih povezovalcev) predstavljajo težave, povezane s kognitivnimi dejavnostmi tvorjenja in recepcije besedil (Combettes 1998: 5–6), še posebno kadar se nahajajo na začetku povedi pred glavnim stavkom (prav tam). Omenjene strukture so lahko še toliko težje razumljive za govorce jezikov, v katerih ne obstajajo ali pa so redko rabljene, kakor npr. v slovenščini. Težave pri dekodiranju in prenosu vsebine francoskih polstavčnih struktur v slovenščino med drugim opažamo pri študentih francoščine z Oddelka za prevajalstvo ljubljanske Filozofske fakultete, zato želimo raziskati načine prevajanja francoskih polstavkov v slovenščino in na osnovi analize določiti dejavnike, ki bi olajšali skladenjsko in semantično interpretacijo teh francoskih struktur. V članku se bomo omejili samo na francoske pridevniške polstavke z začetka povedi pred glavnim stavkom (t. i. levi polstavki) in na njihove slovenske prevode, pridobljene z metodo računalniškega luščenja iz francosko-slovenskega korpusa publicističnih in literarnih besedil (*FraSloK*).

2 ZNAČILNOSTI FRANCOŠKIH PRIDEVNIŠKIH POLSTAVKOV IN HIPOTEZA

2.1 Splošne značilnosti polstavkov v francoščini

V francoščini poznamo več vrst polstavkov (fr. *constructions détachées*), ki se med seboj ločijo glede na jedro (deležje, sedanji in pretekli deležnik, pridevnik, samostalnik). Njihove skupne značilnosti so:

- a) v pisnem jeziku ločenost od preostalega besedila z nekončnim ločilom (vejico, dvopičjem, podpičjem, pomišljajem);
- b) stavčna mobilnost: nahajajo se lahko na začetku povedi pred glavnim stavkom, med osebkom in povedkom ali za osebkom in povedkom;
- c) sekundarna predikacija: polstavčna struktura na površinski ravni nima eksplicitno izraženega osebka, temveč samo predikat, tj. povedek oziroma del povedka, ki z osebkom (lahko tudi s predmetom oziroma z drugimi udeleženci, odvisnimi od povedja) glavnega stavka vzpostavi povezavo, identično tisti v popolni predikaciji;

- d) skriti nanosnik: polstavčna struktura obvezno implicira nanosnik, ki ga v glavnem stavku po navadi predstavlja osebek (lahko tudi predmet) (prirejeno po Combettes 1998: 10–13).

Posamezne značilnosti lahko ponazorimo z naslednjim primerom pridevniškega polstavka (primer (1)):

- (1) ***Fatiguée**, Marie s'est endormie tout de suite.*
[****Utrujena**, je Marie takoj zaspala.*]¹

Podčrtani pridevniški polstavek sestoji iz pridevnika *fatiguée* (*utrujena*), ki stoji na začetku povedi (kriterij b)) in je od glavnega stavka ločen z vejico (kriterij a)). V strukturi s pridevnikom *fatiguée* osebek ni površinsko izražen, je pa razviden iz pridevniške končnice *-ée*, ki ustreza ženskemu spolu ednine in ga v glavnem stavku predstavlja lastno ime *Marie*. Polstavčna pridevniška struktura torej vsebuje skriti nanosnik (*Marie* était *fatiguée*/*Marie* je bila *utrujena*; kriterij d)) in vzpostavlja koreferenco med tem skritim nanosnikom in osebkom glavnega stavka. Ostane nam še kriterij sekundarne predikacije (c)), ki ga je mogoče razložiti s parafrazo *Marie était fatiguée, Marie s'est endormie tout de suite.* (*Marie je bila utrujena, Marie je takoj zaspala.*), pri čemer drugi del (glavni stavek) vsebuje glavno oziroma primarno predikacijo, prvi del v neparafraziranem primeru (1) zgoraj, ki je semantično podrejen drugemu, pa sekundarno predikacijo zaradi neizraženosti povedka na površinski ravni.

Po zgornjih kriterijih sodeč izpostavljene francoske strukture v slovenščini ustrezajo kategoriji *polstavek*, ki ga Toporišič (2004: 632) definira kot »tak del povedi (ali poved), ki mu je jedro neosebna glagolska oblika ali kak pridevnik ali samostalnik iz povedka«, kar lahko ponazorimo s primerom (2), ki izpolnjuje vse Combettesove kriterije (gre za primer pridevniškega polstavka v treh različnih stavčnih pozicijah):

- (2) ***Vsa rdeča v obraz od sramu**, je Eva odvihrala iz šole.*
*Eva je, **vsa rdeča v obraz od sramu**, odvihrala iz šole.*
*Eva je odvihrala iz šole, **vsa rdeča v obraz od sramu**.*

2.2 Francoski pridevniški polstavki

Jedro pridevniškega polstavka predstavlja pridevnik, ki se z nanosnikom (navadno z osebkom, redkeje s predmetom) glavnega stavka ujema v spolu in številu. Pridevnik v polstavku lahko uvaja nikalni prislov (*non*) ali kakšen drug prislov (npr. *plus*, *enfin*, *souvent*, *trop*), pa tudi veznik (npr. *quoique*). Poznavanje elementov, ki lahko tvorijo polstavek, je ključno za uspešno računalniško luščenje primerov.

¹ V članku so vsi slovenski prevodi v oglatih oklepajih dobesedni zaradi strukturne primerjave z izhodiščnimi francoskimi primeri in niso vedno slovnično ustrezni.

Predikacija pridevniškega polstavka je drugotna tako s skladenjskega kot s semantičnega vidika, zasidra se namreč v primarno predikacijo, ki je informacijsko pomembnejša (Noailly 1999: 124). Informacija, ki jo nosi levi polstavek, lahko okrepi koherenco z neposrednim predhodnim kontekstom in s tem zagotovi tematsko kontinuiteto (Neveu 1998; Noailly 1999: 125; Combettes 1998). Sekundarna predikacija pridevniškega polstavka lahko s primarno predikacijo vzpostavi opisno ali prislovno vrednost:

Opisna vrednost:

Skladenjsko gledano pridevniški polstavek izhaja iz oziralnega stavka (Dubois et al. 2007: 140), npr.:

- (3) *Le chat, (qui est) satisfait, ronronne.* (Dubois in Lagane 1973: 182)
[*Maček, (ki je) zadovoljen, prede.*]

Oziralni odvisnik samo prinaša dodatno informacijo, neko podrobnost, ki se nanaša na osebek glavnega stavka (Dubois in Lagane 1973: 182). O opisni vrednosti torej govorimo, kadar je med obema predikacijama težko vzpostaviti kakršno koli prislovno vrednost (Boch, Tutin in Laurent 2009: 103). V tem primeru lahko povezava med pridevniškim polstavkom in glavnim stavkom ustreza preprosti sopostavitvi (fr. *juxtaposition*) sestavin izreka (Combettes 1988: 115), npr.:

- (4) *Immuable, il regardait par la fenêtre. (Il regardait par la fenêtre et il était immuable.)* (Combettes 1988: 115)
[**Nepremičen, je gledal skozi okno. (Gledal je skozi okno in bil (pri tem) nepremičen.)* → *Nepremičen je gledal skozi okno. | Nepremično je gledal skozi okno.*]²

Kadar pridevniški polstavek lahko parafraziramo z vrinjenim vezalnim ali prislovnim stavkom, ima torej dopolnjevalno oziroma pojasnjevalno funkcijo (Riegel, Pellat in Rioul 1999: 150, 179), saj so vse lastnosti vezane na dopolnjevalni značaj informacije, ki jo prenašajo (prav tam: 179).

Prislovna vrednost:

Od prislovnih vrednosti pridevniško jedro polstavka z glavnim stavkom lahko vzpostavlja vzročno, časovno, dopustno/protivno in pogojno razmerje. Logično razmerje vzročnosti se pogosto prekriva s časovno vrednostjo (gl. primer (5)), ki izraža preddobnost ali sočasnost z glavno predikacijo (Boch, Tutin in Laurent 2009: 101), lahko pa tudi z več drugimi prislovnimi vrednostmi (npr. pogojnostjo, dopustnostjo). V takem primeru je pravilna določitev vrednosti odvisna od konteksta.

- (5) *Jeune, je ne comprenais pas de quoi il s'agissait.* (Havu 2002: 5)
[**Mlad, nisem razumel, za kaj je šlo.* → ?*Ker sem bil mlad, nisem razumel, za kaj je šlo.*? *Ko sem bil mlad, nisem razumel, za kaj je šlo.*]

² V slovenščini vsebino pridevniškega polstavka lahko izrazimo s povedkovim prilastkom ali s prislovnim določilom načina. V francoščini se prislov *immuablement* (*nepremično*) uporablja redko in deluje nerodno.

Na pravilno interpretacijo semantične vezi lahko vpliva glagolski čas povedka glavnega stavka (če je v pogojniku, je vez med polstavkom in glavnim stavkom pogojna). Kadar polstavek uvaja veznik (npr. *quoique* v primeru (6), ki eksplicira dopustnost (Wagner in Pinchon 1962: 149)), ta poudari semantično vrednost, ki je tako ne moremo zamenjati z drugimi vrednostmi:

- (6) *Quoique riche, il aidait toujours les pauvres.*
 [Čeprav bogat, je vedno pomagal revnim. → Čeprav je bil bogat, je vedno pomagal revnim.]

Francoskemu pridevniškemu polstavku v slovenščini ustreza polstavek s pridevniškim jedrom, če ima pridevnik ob sebi dopolnilo (gl. primer (2)). V prevodih francoskih del so namreč pridevniške besede, ki stojijo levo od odnosnice in niso skladijsko razvite, včasih od preostalega besedila ločene z vejico, kar ni ustrezno glede na sprejeto pravopisno normo. Breznik (1967: 103) navaja primer (7) iz Flaubertovih *Treh povesti*, v katerem je francoski besedni red ohranjen v slovenskem prevodu, in ugotavlja, da je v slovenskem prevodu raba vejice napačna in »bi bila opravičena le, če bi povedkovo določilo nadomeščalo samostojen stavek, toda taka raba je romanska« (prav tam). Brez rabe vejice bi imela pridevniška zveza *usa bela* funkcijo povedkovnega prilastka. Pri analizi bomo morebitne takšne prevode, kakršen je ta pri (7), označili kot slovnično neustrezne.

- (7) *Toute blanche, elle éblouissait comme une nappe de neige.*
 **Vsa bela*, se je blestela kakor sneženo polje.

2.3 Raba polstavkov v slovenščini in hipoteza

V slovenščini nimamo na voljo veliko študij, ki bi se ukvarjale z vprašanjem pogostnosti rabe polstavčnih struktur. To velja predvsem za rabo v 20. in 21. stoletju, medtem ko je za 19. stoletje pogostnost nekaterih tovrstnih struktur podrobno raziskal Marko Jesenšek (1998). Pravopis in slovnice v povezavi s polstavki navajajo tipologijo in njihove glavne značilnosti, ne pomagajo pa nam odgovoriti na vprašanje, koliko se danes sploh še uporabljajo, tako da je govorec oziroma pisec glede tega prepuščen lastnemu jezikovnemu občutku. Do rabe polstavkov v slovenščini je bil kritičen Anton Breznik (1967), saj so po njegovih besedah polstavki »romanska posebnost in se jih moramo ogibati« (Breznik 1967: 88). Namesto njih je treba uporabljati stavke z osebno glagolsko obliko, kajti po Brezniku (1967: 94) slovenski stavek mora vsebovati glagol.

Obstoječe kontrastivne raziskave, ki so proučevale prevode polstavkov (npr. Lujčić 2006; Milojević Sheppard 1992, 1993), ugotavljajo redko ohranitev polstavčnih struktur in težnjo po rabi osebnih glagolskih oblik ter po eksplicitaciji logičnih povezav med izvirnimi polstavki in glavnimi stavki. Pri analizi

prevodov francoskih pridevniških polstavkov v slovenščino lahko pričakujemo enako strategijo, saj ohranitev francoske skladnje v slovenskih prevodih pogosto slovnično ni mogoča ali pa je slogovno neustrezna, kot kažejo dobesedni prevodi francoskih primerov na prejšnjih straneh (tj. primerov (1), (4), (5) in (7)). Na osnovi tega postavljamo hipotezo o eksplicitaciji skladijsko-semantičnih prvin pri prevajanju francoskih pridevniških polstavkov v slovenščino. Pričakujemo, da bo hipoteza, ki jo bomo preverili v četrtem poglavju, večinsko potrjena v obeh podkorpisih *FraSloK*.

V pričujoči raziskavi eksplicitacijo razumemo kot prevajalsko tehniko, s katero v ciljnem jeziku eksplicitno izrazimo tisto, kar je bilo v izhodiščnem jeziku implicitno, in sicer na podlagi sobesedila (Vinay in Darbelnet 1958, 1995: 342) in/ali (zunaj)jezikovnega znanja. To pripelje do večje eksplicitnosti ciljnega besedila. Pričakujemo lahko tudi, da bodo prevajalci polstavke ohranili v slovenskih prevodih, kar imamo za znak implicitacije, ki jo definiramo kot neubeseditev informacije (skladijske, semantične, pragmatične itn.), ki jo naslovnik lahko razbere na podlagi sobesedila in/ali (zunaj)jezikovnega znanja (podobno Becher 2010: 2).

3 FRANCOŠKO-SLOVENSKI KORPUS *FRASLOK*

Analitični del članka temelji na gradivu iz francosko-slovenskega korpusa *FraSloK*, ki je bil zgrajen v okviru doktorskega dela A. Mezeg (2011) in je prvi samostojni³ vzporedni korpus za ta jezikovni par. Njegova gradnja je potekala od novembra 2007 do januarja 2010, cilj pa je bil zgraditi elektronski vzporedni korpus sodobnih pisnih besedil velikosti približno milijon besed na jezik, kar naj bi omogočalo dovolj število podatkov za proučevanje raznovrstnih jezikovnih pojavov, predvsem slovničnih (Sinclair 1991: 100; Hunston 2002: 26).

Na končno podobo korpusa *FraSloK* sta poleg časovno-finančnih omejitev in zgoraj omenjenih vnaprej določenih kriterijev zasnove ključno vplivala dva dejavnika, in sicer razpoložljivost slovenskih prevodov izvirnih francoskih besedil in pridobivanje avtorskih pravic. Iz francoščine se v slovenščino prevajajo različni tipi besedil, npr. umetnostna, humanistična, poljudnoznanstvena, promocijska, publicistična, tudi pravna in politična besedila (več o tem v Mezeg 2011: 103–106). Pregled razpoložljivih jezikovnih virov za omenjeni jezikovni par je pokazal, da so za vključitev v korpus najprimernejša prozna besedila in časopisni članki iz mesečnika *Le Monde diplomatique* oziroma *Le Monde diplomatique v slovenščini*, in sicer zaradi treh ključnih pogojev, ki jih drugi tipi besedil ne

³ Z izjemo francosko-slovenske komponente besedil EU znotraj *Evrokorpora* za ta jezikovni par za zdaj ni na voljo drugih javno dostopnih korpusov, ki bi vsebovali druge vrste besedil.

izpolnjujejo v celoti: a) zadostno število besedil različnih avtorjev, prevajalcev in založb, da se izognemo prevelikemu vplivu posameznega avtorja ali prevajalca na rezultate analize, b) natančen podatek o jeziku izvirnika in c) popolna vzporednost, ki je nujna za stavčno poravnavanje besedil (Mezeg 2011: 107).

Pridobivanje korpusnega gradiva je bilo v veliki meri odvisno od volje potencialnih besedilodajalcev. Uredništvi *Le Monde diplomatique* in *Le Monde diplomatique v slovenščini* sta brez zadržkov dovolili vključitev časopisnih člankov v korpus in njihovo uporabo v raziskovalne namene; slovensko uredništvo nam je članke posredovalo v elektronski obliki, francoske pa smo pridobili iz spletnega arhiva *Le Monde diplomatique*. Zatem smo začeli z zbiranjem besedil za literarni podkorpus, in sicer najprej za slovenski del, kar je povezano z reševanjem avtorskih pravic. Glede na izkušnje drugih graditeljev korpusov, da predvsem nosilci avtorskih pravic literarnih del niso naklonjeni temu, da bi bila njihova dela vključena v (javno dostopne) elektronske korpuse, smo menili, da literarnega podkorpusa ne bo mogoče oblikovati, če bo že odziv slovenskih založb negativen. Večina slovenskih založb, na katere smo se obrnili, se je pozitivno odzvala naši prošnji in nam želena besedila tudi poslala po elektronski pošti. Drugačno izkušnjo smo imeli s francoskimi založbami, ki besedila zelo nerade dajo iz rok, pa čeprav zgolj v raziskovalne namene. Po dolgotrajnih pogajanjih nam je uspelo dobiti dovoljenje za vključitev večine zelenih francoskih romanov v korpus, medtem ko z nekaterimi nosilci avtorskih pravic pogajanja še potekajo. Popoln seznam besedil, vključenih v *FraSloK*, je objavljen v Mezeg 2011: 345–370.

Korpus *FraSloK* torej sestavljata dva podkorpusa, v katera so vključena celotna besedila, in sicer:

- a) podkorpus publicističnih besedil v skupnem obsegu 1 164 074 besed oziroma pojavnic, v katerega je vključenih 300 francoskih člankov iz časnika *Le Monde diplomatique* in njihovih prevodov iz slovenske različice *Le Monde diplomatique v slovenščini*, objavljenih med leti 2005 in 2009;
- b) podkorpus literarnih besedil v skupnem obsegu 1 302 911 pojavnic, v katerega je vključenih dvanajst sodobnih francoskih romanov in njihovih slovenskih prevodov, objavljenih med leti 1995 in 2008.

Kot je razvidno iz tabele 1 na naslednji strani, korpus vsebuje nekaj manj kakor 2,5 milijona pojavnic. Literarni podkorpus je le slabih 6 % večji od publicističnega podkorpusa, tako da še vedno lahko rečemo, da je korpus *FraSloK* uravnotežen z vidika zajetih tipov besedil. Razlika v velikosti je pogojena z dejstvom, da smo želeli v korpus vključiti celotna besedila, zato bi bilo težko doseči popolno sorazmerje, saj dolžina romanov ni primerljiva z dolžino časopisnih člankov. Razlika med podkorpusoma je vidna tudi na jezikovni ravni, saj sta slovenska dela v

posameznih podkorpused nekoliko manjša od vzporednih francoskih delov. Pripišemo jo lahko dejstvu, da v nasprotju s francoščino samostalniških besednih zvez v slovenščini ne uvajajo členi in da so osebni zaimki zajeti v glagolskem obrazilu, ne pa eksplicitno izraženi v površinski strukturi,⁴ seveda pa bi bila za natančnejše vzroke potrebna podrobnejša analiza.

Tabela 1: Velikost korpusa *FraSloK*.

	Publicistični podkorpus	Literarni podkorpus	Število pojavnice glede na jezik
Francoski del	637 297	701 715	1 339 012
Slovenski del	526 777	601 196	1 127 973
Število pojavnice v podkorpusu	1 164 074	1 302 911	
Število pojavnice v korpusu <i>FraSloK</i>	2 466 985		2 466 985

Po končanem zbiranju besedil sledi tehnični vidik gradnje, katerega cilj je priprava besedil za poznejše raziskovanje in analiziranje korpusa s konkordančnimi orodji. Z izjemo francoskih romanov, ki jih je bilo treba digitalizirati in zaradi mogočih napak pri preslikavanju posledično ročno pregledati ter popraviti, smo vsa druga besedila, kot že rečeno, pridobili v elektronski obliki bodisi od besedilodajalcev bodisi s svetovnega spleta. Besedila so bila nato pretvorjena v enoten elektronski zapis, in sicer v navadne besedilne datoteke (.txt) oziroma format ANSI, ki je predpogoj za obdelavo besedil z orodjem *ParaConc* (Barlow 2005). Zanj smo se odločili, ker od dostopnih vzporednih komercialnih konkordančnikov omogoča obdelavo besedil v slovenskem jeziku in ima dobre iskalne možnosti. To orodje smo uporabili tudi za stavčno poravnavo izvirnih in prevedenih besedil. Vse besedilne datoteke so bile tudi avtomatsko označene, in sicer francoske besednovrstno z označevalnikom *TreeTagger* (Schmid 1994), slovenske pa oblikoskladenjsko z orodjem *ToTale* (Erjavec et al. 2005).⁵ Do korpusa *FraSloK* je mogoče dostopati prek konkordančnika *ParaConc*, ki omogoča osnovno iskanje po pojavnica ali napredno iskanje na osnovi regularnih izrazov in/ali besednovrstnih oznak. pa Zahvaljujoč projektu *Slovensko prevodoslovje – viri in raziskave* (Vintar 2009) je korpus dostopen tudi na spletu, in sicer literarni podkorpus prek iskalnika na spletnem naslovu omenjenega projekta (<http://lojze.lugos.si/spook/index.html>), publicistični podkorpus pa prek korpusne orodjarne *Sketch Engine* (http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first_form; LeMonde: slovensko in LeMonde: francosko).

⁴ V slovenščini je slovnični osebek razviden iz glagolskega obrazila (npr. *je strgal* → on), v francoščini pa mora biti osebni zaimek izražen, ko se prvič pojavi v povedi (npr. *il arrachait*).

⁵ Označevanje je opravil T. Erjavec z Inštituta Jožef Stefan.

4 RAČUNALNIŠKO LUŠČENJE FRANCOSKIH PRIDEVNIŠKIH POLSTAVKOV

Dosedanje raziskave polstavkov so večinoma temeljile na ročno izpisanih primerih iz tiskanih besedil, kar je po eni strani mogoče pripisati zapletenosti in zamudnosti gradnje primerne korpusa, če nam od že obstoječih nobeden ne ustreza ali nam ni dostopen, po drugi strani pa zapletenosti oblikovanja ukazov za avtomatsko iskanje polstavkov zaradi omejevalnih kriterijev, ki določajo njihovo zgradbo (npr. položaj v povedi, neizraženost osebka in osebne glagolske oblike na površinski ravni, vrsta jedra in upoštevanje vseh besednih vrst, ki se lahko nahajajo okrog jedra). Metodologija avtomatskega luščenja polstavkov iz elektronskega korpusa, ki jo bomo uporabili v raziskavi, tako predstavlja novost na področju proučevanja polstavkov.

Luščenja francoskih pridevniških polstavkov iz korpusa *FraSloK* smo se lotili prek naprednega iskanja orodja *ParaConc* na osnovi ukazov, sestavljenih iz besednovrstnih oznak in regularnih izrazov, ki omogočajo iskanje kompleksnih slovničnih vzorcev. Ob upoštevanju zgradbe pridevniških polstavkov oziroma besednih vrst, ki se lahko pojavljajo okrog pridevniškega jedra, smo za iskanje tovrstnih polstavkov uporabili naslednja dva ukaza:

Ukaz 1:

$$(\langle w R \rangle [A-Z] \setminus w + (\setminus W \langle w R \rangle \setminus w +) ? \setminus W \langle w P \rangle \setminus w + | \langle w P \rangle [A-Z] \setminus w +) (\setminus W ? \langle w V \rangle \setminus w + (\setminus W \langle w R \rangle \setminus w +) \{0, 2\} \setminus W \langle w P \rangle \setminus w +) ?$$

S prvim ukazom smo želeli poiskati vse leve polstavke, ki jih neposredno uvaja pridevnik (*P*), poleg tega pa tudi primere, ko polstavke s pridevniškim jedrom uvajajo druge besedne vrste, in sicer v naslednjih kombinacijah: od 0 do 2 prislova (*R*) + obvezni pridevnik (*P*) / od 0 do 2 prislova (*R*) + veznik (*V*) + od 0 do 2 prislova (*R*) + obvezni pridevnik (*P*). Primer (8) kaže kombinacijo dveh prislovov pred pridevniškim polstavčnim jedrom:

- (8) ***Bien moins solide qu'il ne le paraissait***, *le groupe a brusquement cessé ses versements en 2007, contraignant le gouvernement à solliciter des banques locales un prêt de 2 milliards d'euros.* (LMD156-FRA)⁶
 [Družba, ***ki ni tako stabilna, kot je sprva kazalo***, je leta 2007 nenadoma ustavila svoje transakcije in vlado prisilila v najem posojila v vrednosti 2 milijard € pri domači banki. (LMD156-SLV)]

Ta ukaz se je izkazal za najproduktivnejšega, saj smo z njim izluščili 103 oziroma 82 % vseh pridevniških polstavkov iz publicističnega podkorpusa (LMD) in

⁶ Oznaka v oklepaju je identifikacijska številka besedila, iz katerega je vzet dani primer. LMD156-FRA se nanaša na besedilo 156 iz francoskega dela publicističnega korpusa (LMD). Za seznam korpusnih besedil gl. Mezeg 2011, Priloga 1.

169 oziroma 64 % vseh pridevniških polstavkov iz literarnega podkorpusa (LIT). Neuporabnih zadetkov je bilo v obeh podkorpusedih več kakor 80 % (LMD 87 %, LIT 84 %), predvsem iz dveh razlogov: a) zaradi napačno pripisanih besednovrstnih oznak nekaterim besedam (npr. nekatere pretekle deležniške oblike in samostalniki (primer (9)) so v korpusu po pomoti označeni kot pridevniki); b) kadar besednovrstno pravilno označene besede ne nastopajo v polstavčni strukturi (primer (10)):

- (9) **Collégienne, je venais de changer de ville d'études, comme souvent.* (LIT008-FRA)⁷
 [**Ko sem se vpisala v nižjo gimnazijo, sem se morala, kot se pogosto zgodi, preseliti.* (LIT008-SLV)]
- (10) *Nouvelle soirée catastrophique avec Vincent. *Toujours fou de désir pour lui. Il arrive à sept heures et dit qu'il repartira à neuf.* (LIT001-FRA)
 [*Ponovno katastrofalen večer z Vincentom. *Še vedno nor od želje po njem. Pride ob sedmih in reče, da bo odšel ob devetih.* (LIT001-SLV)]

Ukaz 2:

[;“-,”](\W)?(<w R>\w+(\W<w R>\w+)?\W<w P>\w+|<w P>\w+)(\W?<w V>\w+(\W<w R>\w+){0,2}\W<w P>\w+)?

Drugi ukaz se od prvega razlikuje le v tem, da išče enake kombinacije besednih vrst za nekončnim ločilom ([;“-,”]). Primer (11) kaže kombinacijo prislova in pridevnika v polstavčni strukturi:

- (11) *En l'absence des forces de l'ordre, je le savais, j'aurais constitué une proie facile, quoique peu intéressante ; très conventionnel, mon habillage de cadre moyen n'avait rien qui puisse les séduire.* (LIT009-FRA)
 [*Vedel sem, da bi bil v odsotnosti organov reda lahek, čeprav nezanimiv plen; zelo nevpadljiva obleka uradnika srednjega razreda, ki sem jo nosil, jih ni mogla pritegniti.* (LIT009-SLV)]

S tem ukazom smo izluščili 23 polstavkov (18 % vseh polstavkov) iz publicističnega podkorpusa in 94 polstavkov (36 % vseh polstavkov) iz literarnega podkorpusa, kot kaže tabela 2 na naslednji strani. Neustreznih zadetkov je bilo v obeh korpusih veliko, deloma tudi zato, ker je ukaz v osnovi namenjen luščenju desnih polstavkov.

Kot je razvidno iz tabela 2, smo z danima ukazoma izluščili 126 levih pridevniških polstavkov iz publicističnega podkorpusa in 263 iz literarnega, skupno torej 389 levih pridevniških polstavkov.

⁷ V (9) je *Collégienne* jedro samostalniškega polstavka.

Tabela 2: Število ustreznih zadetkov pridevniških polstavkov glede na dane ukaze.

ukaz	Literarni podkorpus (LIT)		Publicistični podkorpus (LMD)	
	uporabni zadetki	%	uporabni zadetki	%
ukaz 1	169	64 %	103	82 %
ukaz 2	94	36 %	23	18 %
skupaj	263	100 %	126	100 %

Dane številke kažejo, da literarni podkorpus vsebuje 35 % več primerov pridevniških polstavkov od publicističnega podkorpusa. Ob upoštevanju velikosti posameznih podkorpusov (LMD 637 297 besed, LIT 701 715 besed) normalizacija (gl. Biber, Conrad in Reppen 1998: 263) izluščenih polstavkov pokaže, da na 2000 besed v publicističnem podkorpusu najdemo 0,4 polstavke, v literarnem pa 0,7 polstavkov; razlika v distribuciji polstavkov je torej približno 1 proti 1,75.

Ker se polstavki ne pojavljajo enakomerno v vsakem besedilu, si je smiselno ogledati njihovo distribucijo v posameznih korpusnih besedilih. Iz tabele 3 na naslednji strani je razvidno, da tretjino izluščenih polstavkov iz literarnega podkorpusa najdemo v romanu *Impératrice* (*Cesarica*, Shan Sa, 32,7 %), slabo četrtno v romanu *Le ventre de l'Atlantique* (*Trebuh Atlantika*, Diome Fatou, 23,6 %), približno desetino pa v romanih *Le testament français* (*Francoski testament*, Andreï Makine, 11,4 %) in *Je m'en vais* (*Grem*, Jean Echenoz, 10,3 %); drugi romani vsebujejo manj kakor 10 % vseh polstavkov, pri čemer nekateri ne vsebujejo niti enega pridevniškega polstavka (romana *Truismes* (*Svinjarije*, Marie Darrieussecq) in *Mammifères* (*Sesalci*, Pierre Mérot)). Glede na dolžino besedila po številu polstavkov na 2000 besed izstopa roman *Le ventre de l'Atlantique* z dvema polstavkoma, iz povprečja pa z več kakor enim pridevniškim polstavkom na 2000 besed izstopajo še romani *Impératrice* (1,6), *Un secret* (*Skrivnost*, Philippe Grimbert, 1,2) in *Je m'en vais* (1,1), medtem ko je Makinov *Le testament français* ravno v povprečju (0,7).

Tabela 3: Porazdelitev pridevniških polstavkov v posameznih besedilih francoskega dela literarnega podkorpusa.

Besedilo	Število polstavkov	Normalizacija (na 2000 besed)	Delež glede na skupno št. polstavkov
LIT001-FRA-Guibert	1	0,1	0,4 %
LIT002-FRA-Grimbert	15	1,2	5,7 %
LIT003-FRA-Echenoz	27	1,1	10,3 %
LIT004-FRA-Sijie	7	0,3	2,7 %
LIT005-FRA-Darrieussecq	0	0	0,0 %
LIT006-FRA-Gaude	1	0,04	0,4 %
LIT007-FRA-Merot	0	0	0,0 %
LIT008-FRA-Diome	62	2,0	23,6 %
LIT009-FRA-Houellebecq	13	0,3	4,9 %
LIT010-FRA-Makine	30	0,7	11,4 %
LIT011-FRA-ShanSa	86	1,6	32,7 %
LIT012-FRA-Bruckner	21	0,5	8,0 %
skupaj	263	/	100 %

Glede na tabelo 4 v publicističnem podkorpusu slabih 70 % časopisnih člankov iz *Le Monde diplomatique* ne vsebuje nobenega levega pridevniškega polstavka, po en polstavek najdemo v dobri petini (22,7 %) člankov, dva v 24 člankih (8,0 %), štiri oziroma šest pridevniških polstavkov pa vsebuje le po en članek.

Tabela 4: Porazdelitev pridevniških polstavkov v francoskem delu publicističnega podkorpusa.

Pogostnost	Število člankov	Delež glede na celoto
0	206	68,7 %
1	68	22,7 %
2	24	8,0 %
3	0	0,0 %
4	1	0,3 %
5	0	0,0 %
6	1	0,3 %
skupaj	300	100 %

5 STRATEGIJE PREVAJANJA FRANCOSKIH PRIDEVNIŠKIH POLSTAVKOV V SLOVENŠČINO

V tem poglavju bodo predstavljeni rezultati skladenjsko-semantične analize slovenskih prevodov francoskih pridevniških polstavkov, izluščenih iz korpusa *FraSloK*.

5.1 Skladenjska analiza slovenskih prevodov

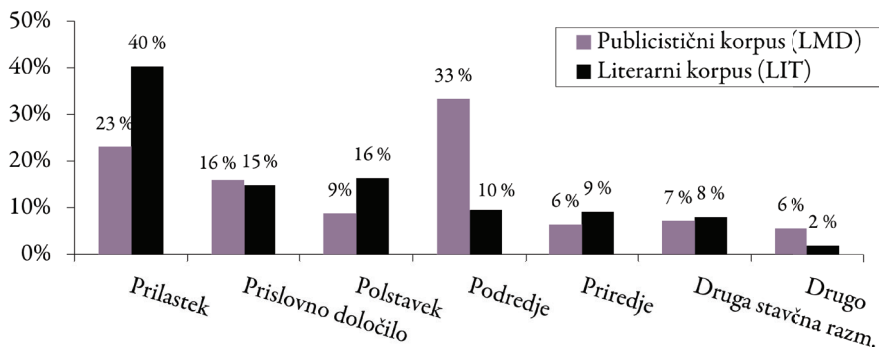
Prevode francoskih pridevniških polstavkov smo najprej analizirali glede na stavčne vloge in stavčna razmerja, da bi ugotovili, kako so prevajalci francoskih časopisnih člankov in romanov iz posameznih podkorpusov *FraSloK* prenesli v slovenščino njihovo vsebino.

Kot je razvidno iz grafa 1 spodaj, se razporeditev prevodnih strategij med podkorpuseroma nekoliko razlikuje, predvsem pri najbolj zastopanih kategorijah. V slovenskem delu publicističnega podkorpusa je tretjina (33,3 % oziroma 42 primerov) pridevniških jeder francoskih polstavkov izražena z osebno glagolsko obliko ali s povedkovim določilom v odvisnem stavku (kategorija 'Podredje'), medtem ko je v literarnem podkorpusu ta strategija četrta po pogostnosti in zajema približno desetino (9,5 % oziroma 25 primerov) prevodov.

Pridevniška funkcija francoskih polstavčnih jeder, v slovenščini izražena s povedkovim določilom (pridevniškega izvora) v odvisnem stavku, je v publicističnem podkorpusu ohranjena v 81 % prevodov (34 primerov) (gl. primer (12)–(12a)), v literarnem pa v 44 % prevodov (11 primerov):

(12) *Habituellement intense et chaotique, le trafic entre les deux pays n'a pas encore repris son cours.* (LMD170-FRA)

(12a) *Promet med obema državama, ki je ponavadi intenziven in kaotičen, se še ni obnovil.* (LMD170-SLV)

Slika 1: Porazdelitev slovenskih skladenjskih ustreznih francoskih pridevniških polstavkov.

Vsebina francoskih pridevniških jeder je torej v okviru podredja z osebno glagolsko obliko pogosteje izražena v literarnem podkorpusu (14 primerov, LMD 8 primerov), poglagoljenje oziroma verbalizacija pa je opaziti predvsem v primeru naslednjih francoskih pridevnikov: *capable/incapable* (sposoben/nеспособen → znati, močil/ne znati, ne moči), *conscient/inconscient* (zavedati sel/ne zavedati se), *célèbre* (slaven → sloveti), *impatient* (nepotrpežljiv, neučakan → komaj čakati), *inquiet* (zaskrbljen → skrbeti), *las* (naveličan → naveličati se), *soucieux* (zaskrbljen → skrbeti) in *vivant* (živ → živeti, preživeti (primer (13)–(13a))):

(13) ***Vivante***, je *renaîtrais plus forte que jamais !* (LIT011-FRA)

(13a) ***Če preživim***, se bom znova rodila, močnejša kot kdajkoli prej! (LIT011-SLV)

V obeh danih primerih ((12a) in (13a)) je skladenjska eksplicitacija obvezna, saj francoska pridevniška jedra nimajo desnega dopolnila, zato ohranitev polstavčne strukture v slovenščini ni mogoča (npr. (13) ****Ziva***, se bom znova rodila, močnejša kot kdajkoli prej).

Najpogostejša prevodna strategija v slovenskem delu literarnega podkorpusa je izraženost vsebine francoskih pridevnikov iz polstavčne strukture s pridevnikom v funkciji prilastka ali povedkovnega prilastka (40,3 %), in sicer znotraj enostavčne povedi ali glavnega stavka zložene povedi (kategorija 'Prilastek'), medtem ko je v publicističnem podkorpusu ta strategija druga po pogostosti in zajema 23,0 % prevodov. V publicističnem podkorpusu v tej kategoriji prevladuje raba levega ujemalnega pridevniškega prilastka (75,9 %; primer (14)–(14a)) pred povedkovim prilastkom pred odnosnico (20,7 %). V literarnem podkorpusu ima dobra polovica francoskih pridevniških jeder funkcijo povedkovnega prilastka (51,9 %; primer (15)–(15a)), medtem ko je raba levega prilastka opaziti v dobrih dveh petinah prevodov (42,5 %). Raba povedkovnega prilastka za pomožnim glagolom oziroma povedkom je v obeh korpusih redka (LMD 1 primer, LIT 6 primerov).

(14) ***Illégale*** - bien que le Conseil de sécurité ait refusé de la condamner -, l'intervention fait émerger de nouvelles questions. (LMD071-FRA)

(14a) Ta ***nezakonita*** intervencija – čeprav se Varnostni svet ni odločil za njeno obsodbo – je sprožila celo kopico novih vprašanj. (LMD071-SLV)

(15) *Le sable de la plage respirait la miséricorde. ***Plat, blanc, fin et poreux***, il laissait les vagues venir timidement sucer son âme.* (LIT008-FRA)

(15a) ***Pesek na plaži*** je puhtel od usmiljenja. ***Ves raven, bel, droben in prosojen*** je puščal valovom, da so mu plaho sesali dušo. (LIT008-SLV)

V obeh danih primerih je skladenjska eksplicitacija zaradi nerazvitih francoskih pridevniških jeder (so brez desnega dopolnila) v slovenščini obvezna⁸ in

⁸ Ohranitev direktne strukture v slovenščini slovnično ni ustrezna, kadar pridevnik v polstavku nima desnega dopolnila (podobno Breznik 1967: 103): (14) ****Nezakonita*** – čeprav se Varnostni svet ni odločil za njeno obsodbo –, je ta intervencija sprožila celo kopico novih vprašanj.; (15) ****Raven, bel, droben in prosojen***, je puščal valovom, da so mu plaho sesali dušo.

vsebina pridevnikov, ki opisujejo nanosnika glavnega stavka, bolj integrirana v slovensko poved kakor v francoščini. Polstavke iz primera (15) bi v slovenščini lahko izrazili tudi s povedkovim določilom znotraj vezalnega priredja (***Bil je ves raven, bel, droben in prosojen in je puščal valovom, da so ...***), medtem ko raba prilastkovega odvisnika v konkretnem primeru, kakor tudi v večini podobnih primerov iz korpusa, ni mogoča, saj je nanosnik glavnega stavka pozajmljen (v (15) *il laissait ...*), s ponovitvijo samostalniške besedne zveze (npr. *Pesek* v (15a)) pa bi kršili medpovedno kohezijo (*Pesek na plaži je puhtel od usmiljenja. ?Pesek, ki je bil ves raven, bel, droben in prosojen, je puščal ...*).⁹

Ohranitev polstavčne strukture je druga najpogostejša prevajalska strategija v literarnem podkorpusu (16,3 % oziroma 43 primerov), v publicističnem podkorpusu pa zajema manj kakor desetino vseh prevodov (8,7 % oziroma 11 primerov) in je četrta po pogostnosti. V publicističnem podkorpusu so vsi polstavki ohranili pridevniško jedro, glede na izvornik pa se je v slabih treh četrтинah primerov (8 oziroma 73 %) spremenilo njihovo mesto, saj so bili prestavljeni za odnosnico (primer (16a)); v tem položaju ustrezajo reduciranemu prilastkovemu odvisniku (v (16a) *..., ki je odgovoren ...*) in so skladenjsko manj implicitni od izhodiščnih francoskih struktur:

(16) ***Responsable d'énormes opérations de blanchiment à travers des maisons de change amies, son principal assistant était un ancien cadre de la Banque mexicaine.*** (LMD260-FRA)

(16a) *Njegov glavni pomočnik, odgovoren za izjemno obsežne operacije pranja denarja preko prijateljskih menjalniških družb, je nekdaj delal v vodstvu Mehške banke.* (LMD260-SLV)

V literarnem podkorpusu je pridevniško jedro ohranjeno v 91 % prevodov (39 primerov): od tega je v približno 60 % primerov mesto polstavka ohranjeno pred glavnim stavkom, v drugih primerih pa se polstavki nahajajo za odnosnico. V slovenščini je raba pridevniškega polstavka pred odnosnico mogoča, kadar je pridevniško jedro skladenjsko razvito oziroma ima desno dopolnilo (primer (17)–(17a)):

(17) ***Honteux comme celui que l'on surprend en train de parler avec lui-même, je me voyais tel que j'étais.*** (LIT010-FRA)

(17a) ***Osramočen kot nekdo, ki ga zalotimo, da se pogovarja sam s sabo, sem se zagledal tak, kakršen sem.*** (LIT010-SLV)

Analiza kaže, da so nekateri levi polstavki ohranjeni tudi v primerih, ko francosko pridevniško jedro nima desnega dopolnila, npr.:

⁹ Sama poved (*Pesek, ki je bil ves raven. ...*) je sicer povsem ustrezna, vendar iz že omenjenega razloga ne v danem kontekstu oziroma v dani navezavi.

- (18) *Hier soir, **légèrement ivre**, en voyant ma main droite posée sur la nappe du dîner, éclairée par les guirlandes de Noël dispersées dans le laurier-rose, il m'a semblé évident que cette main n'avait été créée que pour pouvoir caresser Vincent ; ce matin, cette émotion est devenue abusive.*
(LIT001-FRA)

- (18a) *Sinoči, **rahlo pijan**, ko sem gledal svojo desno roko, položeno na namizni prt, osvetljeno z božičnimi kitami, ovitimi po oleandru, mi je bilo očitno, da je bila ta roka ustvarjena samo zato, da lahko boža Vincenta; zjutraj se zdi to čustvo pretirano.* (LIT001-SLV)

V (18a) je prevajalec direktno prenesel v slovenščino francoske strukture brez spremembe besednega reda. Najbolj izstopa prav ohranitev levega pridevniškega polstavka, ki deluje popolnoma nepovezan s preostalim besedilom, predvsem zaradi prislovnega določila časa pred njim in časovnega odvisnega stavka, ki mu sledi. Prevod bi bil v slovenščini ustrezen, če bi polstavek prestavili za pomožni glagol časovnega odvisnika (*Sinoči, ko sem, **rahlo pijan**, gledal svojo desno roko, ...*) ali ga pretvorili v povedkov prilastek in (skupaj s prislovnim določilom) integrirali v odvisni stavek (npr. *Ko sem sinoči **rahlo pijan** gledal svojo desno roko, ...*).

Predvsem v romanu *Impératrice (Cesarica)* v nekaj primerih (npr. (19)) opazimo naštevanje golih pridevnikov v polstavčni strukturi, ki jih je prevajalka najbrž zaradi želje po poustvaritvi slogovnega učinka direktno prenesla v slovenščino (npr. (19a)):

- (19) ***Rouge, bleue, verte, scintillante, évanescence**, chaque étoile était une écriture mystérieuse et le ciel un livre sacré.* (LIT011-FRA)

- (19a) ***Rdeča, modra, zelena, iskriva, minljiva**, vsaka zvezda je bila skrivnostna pisava in nebo sveta knjiga.* (LIT011-SLV)

Kljub temu da je takšna »romanska« (Breznik 1967: 103) raba v slovenščini ne- navadna, jo prav iz stilističnih razlogov (kopičenje ali asindeton) v literarnem besedilu lahko upravičimo, medtem ko bi jo v drugih vrstah besedil označili kot slovnično neustrezno. Gole pridevnike sicer lahko integriramo v slovensko poved z rabo prilastka, povedkovega prilastka ali povedkovega določila. V danem primeru ((19a)) bi bila npr. ustrežna raba povedkovega določila znotraj dopustnega odvisnika z veznikom *najsi* za odnosnico (*Vsaka zvezda, **najsi bo rdeča, modra, zelena, iskriva, minljiva**, je bila skrivnostna pisava ...*), sprejemljiva pa bi bila tudi poved s spremenjenim besednim redom (prestavitev pridevnikov za odnosnico) brez skladenjsko-semantične eksplicitacije (*Vsaka zvezda, **rdeča, modra, zelena, iskriva, minljiva**, je bila skrivnostna pisava ...*).

Poleg večinske ohranitve pridevniških polstavkov je bila v treh primerih iz literarnega korpusa vsebina francoskih pridevniških jeder verbalizirana z deležjem na -č

(vedno na osnovi pridevnika *conscient* → dvakrat *zavedajoč se* za odnosnico, enkrat *vedoč* pred odnosnico), v enem pa z deležnikom na -č z ohranjenim mestom pred odnosnico (primer (20)–(20a)):

(20) *Dégoulinante de sueur dans ses longues robes de basin, les talons enfoncés dans le sable, elle jouait de son regard et intercalait quelques mots français.* (LIT008-FRA)

(20a) *Cedeča se od znoja, je v dolgih žametnih oblekah in s petkami, ugreznjenimi v pesek, uživala v njegovem pogledu in v stavke vpletala posamezne francoske besede.* (LIT008-SLV)

V (20a) verbalizacija ni presenetljiva, saj je *dégoulinante* pravzaprav izglagolski pridevnik (iz glagola *dégouliner* – *curljati, kapljati, cediti se*), ki ga v slovenščini lahko izrazimo le z deležjem (*cedeč se*) ali deležnikom (*cedeča se*). Primer bi pravzaprav sodil k francoskim polstavkom s sedanjo deležniško obliko, če bi se avtorica romana odločila za normativno rabo (tj. *Dégoulinant de sueur..., elle jouait...*).

Po pogostnosti tretja strategija, ki je v obeh podkorpusih uporabljena v približno 15 % vseh prevodov (LMD 15,9 %, LIT 14,8 %), je poprislovljenje pridevniških jeder francoskih polstavkov (kategorija 'Prislovno določilo'). V tej kategoriji je vsebina francoskega pridevniškega jedra iz polstavčne strukture v slovenskih prevodih iz korpusa *FraSloK* najpogosteje izražena s prislovno obliko (primer (21)–(21a)) ali s predložno samostalniško besedno zvezo (primer (22)–(22a)):

(21) *Immobile, je laisse les bruits et les odeurs m'envahir.* (LIT006-FRA)

(21a) *Negibno sedim in pustim, da me preplavljajo zvoki in vonjave.* (LIT006-SLV)

(22) *Silencieux, deux pêcheurs débarquèrent leur cargaison.* (LIT008-FRA)

(22a) *Dvoje ribičev je v tišini raztovorilo svoj ulov.* (LIT008-SLV)

V danih primerih zaradi golega pridevniškega jedra direktna ohranitev levega polstavka v slovenščini ni mogoča.¹⁰ V obeh primerih je pridevniško obliko sicer mogoče ohraniti v funkciji povedkovega prilastka (npr. *Negiben sedim in pustim, ...; Molčeca sta ribiča raztovorila ...*), vendar sta se prevajalca odločila za rabo prislova (v (21a)) oziroma predložne samostalniške zveze (v (22a))¹¹ v funkciji prislovnega določila.

Če izzamemo izpuste prevodov francoskih pridevniških polstavkov (kategorija 'Drugo'; LMD 5,6 %, LIT 1,9 %), nam ostaneta še kategoriji 'Priredje' (LMD

¹⁰ Ne moremo reči: **Negiben, sedim in pustim, da me preplavljajo zvoki in vonjave.* (nanosnik glavnega stavka je moškega spola) ali **Molčeca, sta ribiča raztovorila svoj ulov.*, temveč je treba francoske pridevnike iz polstavčne strukture v slovenščini integrirati v poved z glagolom (npr. *Negiben/Negibno sedim in pustim, da me preplavljajo ...; Molčeca/Molče/V tišini sta ribiča raztovorila svoj ulov.*).

¹¹ Mogoča je tudi raba prislova: *Molče sta ribiča raztovorila svoj ulov.*

6,3 %, LIT 9,1 %) in 'Druga stavčna razmerja' (LMD 7,1 %, LIT 8,0 %), ki sta v obeh podkorpusedih zastopani v manj kakor desetini prevodov.

V okviru priredja je vsebina večine izluščenih francoskih pridevniških jeder iz obeh podkorpusedov *FraSloK* v slovenskih prevodih izražena s pridevnikom v funkciji povedkovega določila (LMD 6 primerov od 8 (75 %), LIT 16 primerov od 24 oziroma 67 %) (primer (23)–(23a)), medtem ko je verbalizacijo francoskih pridevnikov opaziti v tretjini prevodov iz literarnega podkorpuseda (8 primerov) in v četrtini prevodov (2 primera) iz publicističnega podkorpuseda (primer (24)–(24a)):

(23) ***Plus jeune que Maxime***, *Robert a été mobilisé sur le front de l'Est.*

(LIT002-FRA)

(23a) *Robert je mlajši od Maxima in vpokličejo ga v vojsko na vzhodno fronto.*

(LIT002-SLV)

(24) ***Originaires de l'Etat de Sinaloa, le creuset du narcotrafic au Mexique***, *ils travaillaient dans le passé comme seconds couteaux des grandes organisations.* (LMD260-FRA)

(24a) *Slednji izvirajo iz zvezne države Sinaloa, »talilnega lonca« mebiške trgovine z mamili, in so v preteklosti delovali kot podaljšane roke velikih organizacij.* (LMD260-SLV)

Od drugih stavčnih razmerij v obeh podkorpusedih izstopa protistava (LMD 6 primerov od 9 oziroma 67 %, LIT 15 primerov od 21 oziroma 71 %), primeri zapleteno zloženih povedi so redki. Pri obeh tipih razmerij je sicer z izjemo enega primera pridevniška oblika v slovenskih prevodih ohranjena in ima funkcijo povedkovega določila:

(25) ***Tranquille, vertueuse***, *soumise et désintéressée, elle doit attirer l'admiration des quatre mers et satisfaire la volonté des dieux.* (LIT011-FRA)

(25a) ***Biti mora mirna, krepostna***, *pokorna in nesebična; vzbujati mora spoštovanje štirih mórj in izpolnjevati voljo bogov.* (LIT011-SLV)

V (25a) je skladenjska eksplicitacija obvezna, pomensko razmerje med polstavčnima deloma in glavnim stavkom pa ni eksplicitno izraženo. Ker se označena pridevnika iz (25) nanašata na pozajmljenega nanosnika (*elle/ona* = *cesarica*, omejena v predhodnem kontekstu), izhodiščne opisne vrednosti zaradi ohranitve zaimenskega navezovanja ni mogoče eksplicitirati z rabo prilastkovega odvisnika ali prilastka (gl. razpravo pri primeru (15)–(15a)), vprašljiva pa bi bila tudi raba vezalnega priredja (npr. ***Biti mora mirna, krepostna, pokorna in nesebična ter vzbujati spoštovanje štirih in izpolnjevati voljo bogov.***) zaradi kopičenja veznikov in enakovrednosti vsebine polstavčne strukture drugemu delu priredne povedi – polstavek ima namreč v francoščini pojasnjevalno oziroma dopolnjevalno funkcijo in prinaša informacije, ki so drugotnega pomena.

V nekaterih primerih protistave ugotovljamo, da bi bilo pomensko razmerje med deli povedi mogoče eksplicitirati na več načinov. V (26) je npr. med francoskim polstavkom in glavnim stavkom očitna vzročno-posledična povezava, ki se v slovenskem prevodu (primer (26a)) izgubi, čeprav bi jo lahko ohranili z rabo vzročnega odvisnega (*Ker je zelo nevarna, jo navadno zaupajo ...*) ali prirednega stavka (*Zelo je nevarna, zato jo navadno zaupajo ...*). Takšni primeri zmanjšujejo stopnjo semantične eksplicitacije¹² v slovenskem delu korpusa *FraSloK*.

(26) *Ce n'est plus du tout la même tâche ! Très dangereuse, elle est normalement confiée à un chalumiste-monteur, c'est-à-dire un ouvrier qualifié et expérimenté, capable d'assurer sa propre sécurité.* (LMD038-FRA)

(26a) *To sploh ni več ista naloga! Zelo je nevarna, navadno jo zaupajo varilcu-plezalcu, torej kvalificiranemu in izkušenemu delavcu, ki se je sposoben zavarovati.* (LMD038-SLV)

Če povzamemo, je analiza slovenskih skladijskih ustreznih francoskih pridevniških polstavkov pokazala skladijsko eksplicitacijo v 86 % prevodov iz publicističnega podkorpusa in v 82 % prevodov iz literarnega podkorpusa. Ob tem lahko zaključimo, da je bila pridevniška oblika francoskih pridevniških polstavčnih jeder ohranjena v dobrih 70 % prevodov iz obeh podkorpusov (LMD 71 %, LIT 73 %), v publicističnem podkorpusu najpogosteje v okviru povedkovega določila in prilastka (redkeje pridevniškega polstavka in povedkovega prilastka), v literarnem podkorpusu pa v okviru povedkovega prilastka, ki mu sicer tesno sledijo tudi povedkovo določilo, prilastek in pridevniški polstavek. Verbalizacijo francoskega pridevniškega jedra iz polstavčne strukture smo ugotovili v približno 8 % prevodov iz obeh podkorpusov, adverbializacijo pa v 16 % (LMD) oziroma v 15 % (LIT) vseh prevodov iz korpusa *FraSloK*.

5.2 Eksplicitacija pomenskih vrednosti v prevodih francoskih pridevniških polstavkov

Glede na rezultate skladijske analize je eksplicitacijo pomenskih razmerij med francoskimi pridevniškimi polstavki in glavnimi stavki mogoče opazovati znotraj kategorij 'Prilastek', 'Prislovno določilo', 'Podredje' in 'Priredje', v primerih iz drugih kategorij pa je razmerje tako kot v izvorniku implicitno ('Polstavek' in 'Druga stavčna razmerja') ali ni izraženo (izpusti prevodov pridevniških jeder iz francoskih polstavčnih struktur znotraj kategorije 'Drugo'). Semantična eksplicitacija je tako potrjena v 79 % primerov iz publicističnega podkorpusa in v 74 % primerov iz literarnega podkorpusa.

¹² Po teoriji relevance (Sperber in Wilson 1986) je taka eksplicitacija sicer nepotrebna, če jo naslovnik lahko sam izpelje iz konteksta.

Z vidika pomenskih razmerij je analiza prevodov francoskih pridevniških polstavkov, ki jo povzema graf 2 na strani 115, pokazala, da približno polovica francoskih pridevniških jeder iz obeh podkorpusev nosi opisno vrednost (LMD 54,8 %, LIT 47,9 %), ki je v slovenščini izražena s povedkovim določilom znotraj prilastkovega odvisnika ali vezalnega priredja, s prilastkom ali povedkovim prilastkom. Ta vrednost je najpogostejša, kadar med polstavkom in glavnim stavkom ni mogoče vzpostaviti nobene posebne semantične povezave (Combettes 2005: 34); pridevniki s takšno vrednostjo po navadi prinašajo dodatno informacijo o nanosniku glavnega stavka (npr. njegovo lastnost, značilnost) ali izražajo spremno okoliščino (npr. duševno stanje v (27)–(27a)) dejanja glavnega stavka, kar je razvidno iz konteksta:

(27) **Curieux**, j'observais ses allées et venues de par les rues de Moscou. (LIT010-FRA)

(27a) **Začuden** sem opazoval njegovo kroženje po moskovskih ulicah. (LIT010-SLV)

Prislovna vrednost je v publicističnem podkorpusu (24,6 %) za štiri odstotke višja od deleža neizraženih pomenskih razmerij (20,6 %), medtem ko v literarnem podkorpusu razlika med njima znaša le 0,3 % (prislovna vrednost: 26,2 %, razmerje ni izraženo: 25,9 %). Od prislovnih vrednosti v obeh podkorpuseh izstopa vrednost načina (LMD 29,0 % oziroma 9 primerov, LIT 39,1 % oziroma 27 primerov), v literarnem tudi vzročnost (29,0 % oziroma 20 primerov; LMD 16,1 % oziroma 5 primerov). Vrednost načina v slovenščini najpogosteje nosijo prislovi, redkeje predložne samostalniške zveze, s katerimi je izražena vsebina po navadi golih francoskih pridevniških jeder, ki pojasnjujejo spremno okoliščino osrednjega glagolskega dogodka (kako je nekdo nekaj naredil/počel), npr.:

(28) **Muette**, j'admirais la patience de l'instituteur. (LIT008-FRA)

(28a) **Nemo** sem občudovala učiteljevo potrpežljivost. (LIT008-SLV)

Na interpretacijo vzročno-posledične povezave med vsebino polstavka in glavnega stavka v večini primerov vplivata besedišče polstavka in glavnega stavka ter širši kontekst. V literarnem podkorpusu v polovici prevodov znotraj podredja vzročno vrednost nosi pridevnik *incapable* (*nesposoben*), ki je v slovenščini v vseh primerih verbaliziran:

(29) **Incapable de se libérer des démons lovés dans son cœur**, il préfère se recroqueviller dans les ténèbres de la Cité interdite. (LIT011-FRA)

(29a) **Ker se ni mogel otresti zlih duhov v svojem srcu**, se je raje zvil v klobčič v mraku Prepovedanega mesta. (LIT011-SLV)

Od drugih prislovnih vrednosti smo v publicističnem podkorpusu našli po štiri primere vrednosti namena, dopustnosti in protivnosti (12,9 % prislovnih vrednosti), v literarnem pa po šest primerov vrednosti časa in namena (8,7 %

prislovnih vrednosti) ter pet primerov protivnosti (7,2 %). Analiza je pokazala, da poleg konteksta določitev nekaterih omenjenih vrednosti, in sicer namena in časa, omogočajo naslednji dejavniki:

Vrednost namena: nosijo jo nekateri francoski pridevniki (npr. *désireux* – v želji (primer (30)–(30a)), *soucieux* – v prizadevanju ali da bi, *curieux* – iz radovednosti), ki pojasnjujejo, čemu oziroma s kakšnim namenom se je zgodilo ali se dogaja to, kar izraža osrednji glagolski dogodek; v prevodih iz korpusa *FraSloK* so ti najpogosteje izraženi s predložno samostalniško zvezo v vlogi prislovnega določila namena (npr. (30a)), redko z veznikom *da bi* znotraj namernega odvisnika:

(30) ***Désireux de rassurer les industriels***, *M. Prodi a évoqué une « méprise » et assuré que le TGV sera construit.* (LMD281-FRA)

(30a) *Prodi je v želji, da bi pomiril podjetnike, govoril o »napaki« in zagotovil, da bo hitra železnica zgrajena.* (LMD281-SLV)

Vrednost časa: imajo jo nekateri francoski pridevniki (npr. *petit* – majhen, *jeune* – mlad, *consécutif* – tak, ki sledi, *vivante* – živa (gl. primer (31)–(31a))), ki jih je treba v slovenščini skladenjsko razviti; slovenski prevajalci so njihovo vsebino najpogosteje izrazili s predlogom ali s predložno samostalniško zvezo v funkciji prislovnega določila časa, redko s povedkovim določilom znotraj časovnega odvisnika (primer (31a)); v enem primeru je pridevniško polstavčno jedro v francoščini uvajal časovni veznik, ki je bil ohranjen v slovenskem prevodu (primer (32)–(32a)):

(31) ***Vivante***, *elle ne m'avait jamais totalement comprise.* (LIT011-FRA)

(31a) ***Ko je bila še živa***, *me ni nikoli popolnoma razumela.* (LIT011-SLV)

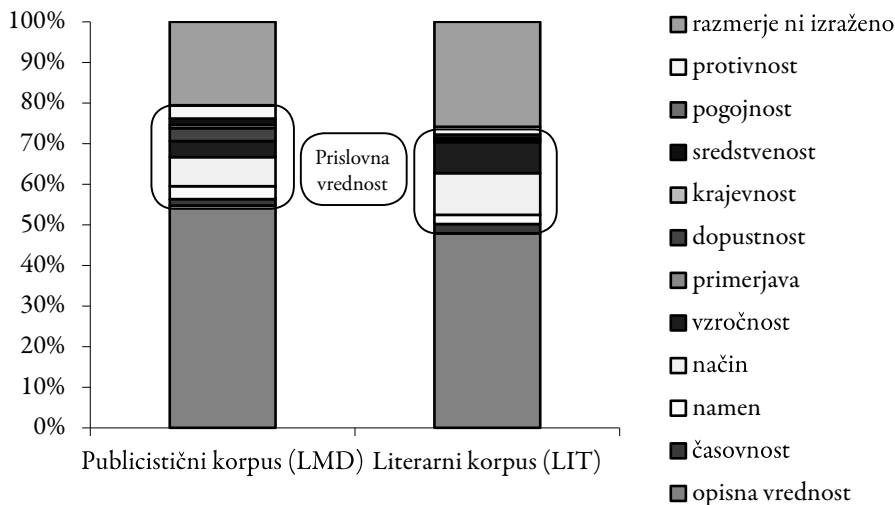
(32) ***Lorsque, lasses d'être plongées dans l'opaque repos nocturne***, *les pupilles désirent enfin les nuances du jour, le soleil se lève, inlassablement, sur des couleurs volées à la douceur de l'art pour borner le monde.* (LIT008-FRA)

(32a) ***Ko se zenice naveličajo motnega nočnega počitka*** *in si znova zaželejo odtenkov dneva, takrat vzide neutrudno sonce in razkrije barve, ukradene nič hudega sluteči umetnosti, da bi zamejile svet.* (LIT008-SLV)

Druge vrednosti, navedene v legendi grafa 2, se v obeh podkorpusih pojavijo le v primeru ali dveh ali pa sploh ne. Razen pri primerih pogojne vrednosti, ki jo v francoščini določa povedek glavnega stavka v pogojniku (primer (33)), drugod zaradi (pre)majhnega vzorca ni bilo mogoče razbrati dejavnikov, ki bi poleg konteksta olajšali določitev posameznih pomenskih razmerij.

(33) ***Vivante***, *Mère aurait été terrifiée d'avoir accouché d'un empereur, d'un dieu. A présent, tous deux se taisaient de fierté.* (LIT011-FRA)

(33a) ***Če bi mati še živela, bi jo obšla groza ob spoznanju, da je rodila cesarja in božanstvo.*** (LIT011-SLV)

Slika 2: Povzetek semantičnih vrednosti prevodov francoskih pridevniških polstavkov.

6 ZAKLJUČNE UGOTOVITVE

V članku smo predstavili strategije prevajanja francoskih pridevniških polstavkov, ki zaradi skladenjske reduciranosti in pomenske nedoločnosti na površinski ravni nematernim govorcem francoščine povzročajo težave pri njihovem razumevanju in/ali dekodiranju, predvsem kadar imajo v povedi začetni položaj oziroma se nahajajo pred odnosnico. Empirično gradivo smo pridobili iz francosko-slovenskega korpusa publicističnih in literarnih besedil z metodo računalniškega luščenja na osnovi ukazov, sestavljenih iz besednovrstnih oznak in regularnih izrazov. Ta metoda se je izkazala manj primerna za pridobivanje kompleksnih struktur, kot so polstavki, saj so bili rezultati zaradi nezmožnosti vključitve kriterijev polstavčnosti v ukaze slabi, ročno analiziranje in razvrščanje zadetkov pa precej zamudno. Rezultati so bili slabši tudi zaradi napačno pripisanih besednovrstnih oznak nekaterim pojavnici, tako da so izboljšave potrebne tudi na področju avtomatskega označevanja naravnega jezika, saj je uspešnost slovnične raziskave, katere računalniško luščenje primerov temelji na besednovrstnih oznakah, odvisna od kakovostne označenosti korpusa. V prihodnosti bi bilo sicer zanimivo opraviti tudi ročno analizo pogostnosti rabe polstavkov v korpusnih datotekah in jo primerjati z rezultati avtomatskega luščenja, s čimer bi preverili uspešnost oziroma natančnost metode, uporabljene v tej raziskavi.

Število izluščenih francoskih pridevniških polstavkov kaže, da so ti nekoliko pogostejši v romanih kakor v časopisnih člankih, pogostnost njihove rabe v francoščini

pa ni odvisna le od tipa besedila, temveč tudi od pisca oziroma od njegovega sloga pisanja, saj so polstavki v manjšini francoskih besedil iz obeh podkorpusov *FraS-loK* rabljeni pogosto, v večjem delu pa redko ali sploh ne.

Analiza prevodov francoskih pridevniških polstavkov je potrdila pričakovano skladijsko eksplicitacijo v 82 % (LIT) oziroma 86 % (LMD) vseh primerov, medtem ko je bila eksplicitacija pomenskih razmerij nekoliko nižja (LIT 74 %, LMD 79 %), predvsem zaradi števila ohranjenih polstavkov. Primerjava rezultatov luščenja in kontrastivne analize torej kaže, da je raba polstavkov pogostejša v izvorni pisni francoščini kakor v prevedeni pisni slovenščini, kjer izstopa razvezovanje francoskih polstavčnih jeder v stavke z osebno glagolsko obliko in dodajanje logičnih povezovalcev med stavčne dele.

Ohranitev polstavkov v slovenščini je glede na rezultate analize sicer višja v prevodih iz literarnega podkorpusa in je torej žanrsko pogojena, pogojena pa je tudi z njihovo pogostostjo v izvirniku: večje je njihovo število, večja je verjetnost, da bo kakšen ohranjen v prevodu. Poleg tega njihova raba lahko izhaja iz prevajalčevega sloga ali vpliva jezika izvirnika na jezik prevoda. Raba polstavkov v sodobni pisni slovenščini sicer ni natančno raziskana, je pa slogovno zaznamovana (gl. npr. Milojević Sheppard 1992: 235). Opisi v slovenskih slovnica in pomanjkljivi (raba ločil za levimi polstavki npr. ni natančno določena) in po navadi ne vsebujejo podatka o normi, zato se mora prevajalec ali pisec glede njihove (ne)rabe zanašati na svoj občutek za jezik. V prihodnosti bi veljalo dopolniti opise polstavkov v slovnici in natančneje raziskati njihovo rabo v izvorni slovenščini, kar bi omogočilo zaključke, ali njihova ohranitev v prevedeni slovenščini, predvsem v literarnem diskurzu, kjer ni nezanemarljiva, odstopa od norme in torej izhaja iz vpliva jezika izvirnika, ali pa je samo slogovno pogojena.

Bibliografija

- Barlow, Michael, 2005: *ParaConc*. Houston: Athelstan.
- Becher, Viktor, 2010: Abandoning the notion of “translation-inherent” explicitation: against a dogma of translation studies. *Across Languages and Cultures* 11/1. 1–28.
- Biber, Douglas, Susan Conrad in Randi Reppen, 1998: *Corpus linguistics. Investigating language structure and use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Boch, Françoise, Agnès Tutin in Damien Laurent, 2009: Construction détachée et adjectifs d’affects. Apothéloz, Denis, Bernard Combettes in Franck Neveu (ur.): *Les linguistiques du détachement. Actes du colloque international de Nancy (7.–9. junij 2006)*. Bern: Peter Lang. 99–115.
- Breznik, Anton, 1967: *Življenje besed* (priređil Jakob Šolar). Maribor: Založba Obzorja.

- Combettes, Bernard, 1988: Fonctionnement des nominalisations et des appositions dans le texte explicatif. *Pratiques* 58. 107–119.
- Combettes, Bernard, 1998: *Les constructions détachées en français*. Pariz: Ophrys.
- Combettes, Bernard, 2005: Les constructions détachées comme cadres de discours. *Langue française* 148 (Tematska številka *Les adverbiaux cadratifs*). 31–44.
- Dubois, Jean, in René Lagane, 1973: *La nouvelle grammaire du français*. Pariz: Larousse.
- Dubois, Jean, Mathée Giacomo, Louis Guespin, Christiane Marcellesi, Jean-Baptiste Marcellesi in Jean-Pierre Mével, 2007: *Grand dictionnaire : Linguistique & Sciences du langage*. Pariz: Larousse.
- Erjavec, Tomaž, Camelia Ignat, Bruno Pouliquen in Ralf Steinberger, 2005: Massive multi-lingual corpus compilation: Acquis Communautaire and totale. Vetulani, Zygmunt (ur.): *Proceedings of the 2nd Language and Technology Conference, Poznan, 21.–23. april*. Poznan: Wydawnictwo Poznanskie Sp. z.o.o. 32–36.
- Havu, Eva, 2002: L'interprétation des constructions détachées. *Cercles de linguistique appliquée à la communication* 10, <http://www.ucm.es/info/circulo/no10/havu.htm>. (Dostop: 14. 5. 2012)
- Hunston, Susan, 2002: *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jesenšek, Marko, 1998: *Deležniki in deležja na -č in -ši. Razširjenost oblik v slovenskem knjižnem jeziku 19. stoletja*. Maribor: Slavistično društvo Maribor.
- Lujić, Andra, 2006: *Slovenske prevodne ustreznice gerundija (gérondif) in sedanjega deležnika (participe présent) v frankofonskem afriškem romanu*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za prevajalstvo.
- Mezeg, Adriana, 2011: *Korpusno podprta analiza francoskih polstavkov in njihovih prevedkov v slovenščini*. Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za romanske jezike in književnosti.
- Milojević Sheppard, Milena, 1992: Polstavki v angleščini in slovenščini. *Vestnik* 26/1–2. 224–237.
- Milojević Sheppard, Milena, 1993: *Morpho-syntactic expansions in translation from English into Slovenian as a prototypical response to the complexity of the original*. München: Verlag Otto Sagner.
- Neveu, Franck, 1998: *Études sur l'apposition. Aspects du détachement nominal et adjectival en français contemporain, dans un corpus de textes de J.-P. Sartre*. Pariz: Honoré Champion Éditeur.
- Noailly, Michèle, 1999: *L'adjectif en français (Collection L'essentiel français)*. Pariz: Ophrys.
- Riegel, Martin, Jean-Christophe Pellat in René Rioul, 1999: *Grammaire méthodique du français*. Pariz: Presses Universitaires de France.

- Rossi-Gensane, Nathalie, 2009: Register variation in the non-standard use of non-finite forms. Beeching, Kate, Nigel Armstrong in Françoise Gadet (ur.): *Sociolinguistic variation in contemporary French*. Amsterdam, Filadelfija: John Benjamins Publishing Company. 177–191.
- Schmid, Helmut, 1994: *TreeTagger*. Univerza v Stuttgartu, <http://www.ims.uni-stuttgart.de/projekte/corplex/TreeTagger>. (Dostop: 14. 5. 2012)
- Sinclair, John, 1991: *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- Sperber, Dan, in Deirdre Wilson, 1986: *Relevance – Communication and cognition*. Oxford: Basil Blackwell.
- Toporišič, Jože, 2004: *Slovenska slovnica* (Četrta, prenovljena in razširjena izdaja). Maribor: Obzorja.
- Vinay, Jean-Paul, in Jean Darbelnet, 1958: *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Pariz: Les éditions Didier.
- Vinay, Jean-Paul, in Jean Darbelnet, 1995 [1958]: *Comparative stylistics of French and English. A methodology for translation*. Prevedla Juan C. Sager in M.-J. Hamel. Amsterdam, Filadelfija: John Benjamins Publishing Company.
- Vintar, Špela, 2009: Slovenski prevodoslovni korpus. Stabej, Marko (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike (Simpozij Obdobja)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 385–391.
- Wagner, Robert-Léon, in Jacqueline Pinchon, 1962: *Grammaire du français classique et moderne*. Pariz: Hachette.